

Vybrané otázky důkazního břemene v řízení o zaplacení směnečného nároku

JUDr. RADIM CHALUPA, Ph.D.

Právní jistota účastníků řízení o zaplacení směnečného nároku je v posledních letech narušena názorovou kolizí mezi Nejvyšším soudem a ostatními soudy ohledně rozdělení důkazního břemene mezi žalobce a žalovaného v otázce prokazování pravosti podpisů vyhotovených na směnce.

Jelikož pravost směny a zejména pak pravost podpisu vyhotoveného na směnce nepatří mezi skutkové okolnosti, jež v řízeních bývají učiněny spornými jen v zanedbatelném počtu případů, navozuje tento již několik let trvající názorový střet poměrně neuspokojivý stav, kdy celá řada rozhodnutí založená na neunesení důkazního břemene v otázce pravosti podpisu žalovaného na směnce nabývá právní moci a vykonatelnosti s tím, že lze očekávat jejich následnou změnu nebo zrušení v dovolacím řízení. Rovněž právní nejistotu účastníků řízení způsobenou faktem, že se Nejvyššímu soudu nedaří rozhodovací praxi sjednotit, nelze hodnotit jinak, než jako stav obzvlášť nežádoucí.

Hlavní příčinou výskytu uvedeného jevu v řízení o zaplacení směnečného nároku je nedostatečné promítnutí závěrů teorie civilního procesu do rozhodování soudů. Soudy při hodnocení důkazního břemene nevycházejí z žádného z názorových proudů tuzemské nebo zahraniční procesualistiky a rozhodnutí ve věci samé mnohdy zakládají na hodnocení důkazního břemene, jež vychází z intuice, z odhadu nebo z převzaté zkušenosti, někdy však také z předsudku.

Starší rozhodnutí, jimiž se soudy při posuzování důkazního břemene řídí, však byla vydána taktéž bez odpovídající podpory závěrů teorie. Není na místě kritizovat postup, v jehož rámci soud při rozhodování intuitivně hledá přirozené právo. Kritiky je však hoděn postup, kdy soudy důkazní břemeno posuzují bez znalosti závěrů teorie a jejich intuitivní posuzování důkazního břemene závěrům doktríny odporuje. Nelze než konstatovat, že významná většina rozhodnutí soudů o dělení důkazního břemene je věcně správná a nelze k nim mít výhrady, přesto však soudy vydávají rozhodnutí založená na systémově nesprávném hodnocení důkazního břemene, což je důvod minimálně k zamyšlení.

Důkazní břemeno

Vycházejí z faktu, že se nejedná o všeobecnou úvahu, ale o pojednání směřované k rozboru posuzování důkazního břemene v některých situacích, jež nastávají v řízeních o zaplacení směnečného nároku, a protože řízení, v němž je uplatněn nárok na zaplacení směnečného dluhu, je řízením sporným, odhlédnu v obecném výkladu pojmu důkazní břemeno od těch aspektů důkazního břemene, které souvisí s řízením nesporným. Podstatný rozdíl mezi uplatněním důkazního břemene ve zmíněných druzích nalézacího řízení spočívá ve faktu, že se v nesporném řízení neuplatní subjektivní důkazní břemeno. Budu-li se tedy dále v textu zabývat problematikou subjektivního důkazního břemene a jeho uplatněním v řízení, budu tak činit jen ve vztahu k řízení spornému.

Důkazní břemeno je procesním nástrojem, jež rozhoduje o výsledku řízení v případě, že v řízení nebyl prokázán rozhodný skutkový stav. Nastane-li ohledně některé ze skutkových okolností stav non liquet (objektivní nejistota o její existenci či neexistenci), nemůže soud rozhodnout na základě zjištěného skutkového stavu. Jelikož však soud o uplatněném nároku v případě, že jsou dány procesní podmínky, rozhodnout musí i v případě, že se v řízení nepodaří prokázat skutečný průběh rozhodného skutkového děje, neboť opačný postup by byl odepřením spravedlnosti, je nezbytné uplatnit jiné kritérium pro posouzení faktu, který z účastníků v řízení uspěje a který nikoli. A tímto kritériem je důkazní břemeno.

Je-li existence některé ze skutkových okolností rozhodující pro posouzení důvodnosti uplatněného nároku a nepodaří-li se prokázat, zda tato skutečnost nastala či nenastala, uspěje v řízení ta ze stran, která nenese procesní odpovědnost za prokázání této skutkové okolnosti, tedy ta strana, již ohledně této skutečnosti nezatěžuje důkazní břemeno. Naopak strana, jež ohledně rozhodné skutkové okolnosti neunesla důkazní břemeno, v řízení neuspěje, a právě neunesení důkazního břemene je důvodem pro její neúspěch v řízení.

Důkazní břemeno však nesehrává významnou roli jen v řízeních, v nichž se nepodaří objasnit skutkový stav. Soud musí být připraven a schopen vypořádat se s otázkou, kterou z procesních stran zatěžuje důkazní břemeno ohledně prokázání kterékoli ze skutkových okolností, jejíž existence či neexistence je způsobila ovlivnit rozhodný skutkový stav, představu o důkazním břemenu však musí mít i účastníci řízení, neboť informace, kdo ponese nepříznivé následky neprokázání určité skutkové okolnosti, bezprostředně ovlivňuje aktivitu stran sporu při označování důkazů. Účastník řízení, jehož zatěžuje důkazní břemeno ohledně určité skutkové okolnosti, by v případě kvalifikovaného sporu měl vyvíjet mnohem vyšší iniciativu při vyhledání a následném označení důkazů než účastník, jehož důkazní břemeno netíží.¹

Složky důkazního břemene

Pojmu důkazní břemeno nelze přisoudit jen jeden význam. Důkazní břemeno sestává z jednotlivých složek, kterým jsou přiznána samostatná označení. K identifikaci jednotlivých složek důkazního břemene se využívají přívlastky. Významné je členění důkazního břemene na objektivní a subjektivní, subjektivní důkazní břemeno se pak dále člení na konkrétní a abstraktní.

Objektivní a subjektivní důkazní břemeno

J. Macur pojem objektivního důkazního břemene vymezuje tak, že: „je obecně chápáno především jako pravidlo, které stanoví, jak má soudce rozhodnout ve věci samé za předpokladu, že podstatné skutkové okolnosti nebyly objasněny a nastal stav objektivní nejistoty o skutečnosti.“² Objektivní důkazní břemeno identifikuje účastníka řízení, jenž ponese nepříznivé důsledky v podobě neúspěchu v řízení, nebude-li skutková okolnost prokázána.³

Objektivní důkazní břemeno přiřazuje riziko neprokázání rozhodných skutkových okolností jedné ze stran sporu. Subjektivní důkazní břemeno představuje procesní důsledek popsaného výsledku dokazování (stavu non liquet) pro procesní stranu, již objektivní důkazní břemeno identifikovalo jako nositele důkazního břemene.

J. Macur k subjektivnímu důkaznímu břemenu uvádí, že: „znamená zatížení procesní strany nepříznivými následky, pokud se jí nepodaří dokázat skutečnosti, ohledně kterých nese důkazní břemeno.“⁴ Subjektivní důkazní břemeno tedy představuje dopady odpovědnosti za prokázání rozhodných skutkových okolností na účastníka řízení, jehož toto břemeno zatěžuje.

Abstraktní a konkrétní důkazní břemeno

Subjektivní důkazní břemeno není po celou dobu řízení neměnné. Přesně řečeno ne všechny jeho součásti. S ohledem na možnost sledování přesouvání důkazního břemene z žalobce na žalovaného a případně zpět je vhodné klasifikovat subjektivní důkazní břemeno na důkazní břemeno konkrétní a abstraktní.

Abstraktní důkazní břemeno reflektuje abstraktně uchopenou procesní situaci nezohledňující specifika konkrétního sporu a vývoje tohoto sporu. Konkrétní důkazní břemeno je určováno obsahem konkrétního sporu; zohledňuje vývoj řízení, v němž žalovaný svým procesním postojem reaguje na nárok uplatněný žalobcem.

Na počátku řízení je nastolen výchozí stav – a v tomto výchozím stavu se překrývají všechny složky důkazního břemene – břemeno objektivní i subjektivní, když subjektivní důkazní břemeno je vnímáno jak v abstraktní, tak v konkrétní poloze (vztážené k přesně určenému a konkrétními skutkovými okolnostmi individualizovanému nároku). Na počátku řízení lze konstatovat následující stav: žalobce zahájil řízení a uplatňuje nárok; tento nárok odvozuje od určité hmotněprávní normy a zakládá jej na skutkovém stavu, jehož existenci zmíněná norma předpokládá. Chce-li být žalobce úspěšný, musí tyto skutkové okolnosti tvrdit a prokázat.

Pokud je důkazní břemeno uvažováno ve vztahu ke konkrétnímu soudnímu řízení, nabývá oproti abstraktně chápanému důkaznímu břemenu dynamický rozměr možné změny způsobené procesními postoji protistrany. V závislosti na uplatnění obrany žalovaného a na případné následné reakci žalobce se konkrétní důkazní břemeno může přesouvat z žalobce na žalovaného a zase zpět. Možnost přesunu konkrétního důkazního břemene z žalobce na žalovaného a zpět (a případně zase zpět) odpovídá průběhu procesu uplatňování procesního postoje, jímž se účastník řízení snaží dosáhnout změny v aktuálně zjištěném rozhodném skutkovém stavu tvrzením nových skutečností a odkazem na protinormu,⁵ jejímiž účinky se pokouší eliminovat právní následky vyplývající z normy uplatněné protistranou.

Na prvotní procesní aktivitu žalobce (uplatnění nároku tvrzením rozhodných skutkových okolností a označením důkazů k jejich prokázání) zpravidla reaguje žalovaný. Žalovaný do řízení (pokud nerezignuje na obranu proti uplatněnému nároku) vstupuje buď s popřením žalobních tvrzení, nebo se svými vlastními skutkovými tvrzeními a návazně s důkazními návrhy. V této situaci žalovaný buď zpochybňuje pravdivost tvrzení žalobce, nebo poukáže na právní důsledky protinormy a aktivně prokazuje skutkový stav předvídaný zmíněnou protinormou. Popsaný vývoj situace v procesu zjišťování skutkového stavu v konkrétním sporu, v jehož rámci žalovaný reaguje na prokázání rozhodných skutkových okolností žalobcem, můžeme popsat jako přesunutí konkrétního důkazního břemene na žalovaného.

Konkrétní důkazní břemeno není stálé a podle vývoje situace při tvrzení skutečností stranami sporu a prokázání těchto skutečností se jako strom ve větru naklání od žalobce k žalovanému a případně zpět. Na počátku řízení žalobce tvrdí a prokazuje důvodnost uplatněného nároku. Konkrétní důkazní břemeno na počátku sporu kopíruje abstraktní břemeno, postupně však ve sporu přechází vždy na toho účastníka sporu, jenž je v dané situaci „na tahu“ s tvrzením skutečností podporujících jeho aktuální procesní postoj a eliminujících důsledky prokázaných tvrzení protistrany.

Prokáže-li žalobce skutečnosti tvrzené v žalobě a tvrdí-li žalovaný na svoji obranu rozhodné skutkové okolnosti, přesouvá se v tomto okamžiku konkrétní důkazní břemeno na žalovaného; ten buď pouze popírá existenci skutečností tvrzených a prokázaných žalobcem, nebo tvrdí jiné skutečnosti, které důsledky skutečností původně tvrzených žalobcem modifikují tak, že pokud by žalobce nebyl schopen v řízení zareagovat novými skutkovými tvrzeními a důkazními návrhy, uspěl by v řízení žalovaný.

Prokáže-li žalovaný pravdivost tvrzení, na nichž založil svoji aktivní obranu, přesouvá se v této pasáži dokazování konkrétní důkazní břemeno zpět na žalobce. Pokud žalobce buď úspěšně popře obranné tvrzení žalovaného („úspěšně popře“ znamená, že označí protidůkaz, s jehož využitím prokáže, že modifikace právních důsledků původních žalobcových tvrzení ve prospěch žalovaného nenastává, neboť žalovaný neprokázal skutkové okolnosti, na nichž svoji aktivní obranu založil), nebo tvrdí a prokáže skutkové okolnosti, které navzdory dříve prokázané důvodné obraně žalovaného přináší nový pohled na zjištěný skutkový stav, jenž navozuje situaci, v níž by bez další případné změny byl v řízení úspěšný žalobce, přesouvá se konkrétní důkazní břemeno zpět na žalovaného. Konkrétní důkazní břemeno se takto v řízení přesouvá z žalobce na žalovaného a případně zpět (a zpět ... a zpět) až do doby, kdy některý z účastníků není schopen přijít s novými relevantními skutkovými tvrzeními, doplňujícími skutkový stav prokázaný protistranou způsobem, jež přináší opačnou právní kvalifikaci skutkové situace, nebo do doby, kdy některý z účastníků sice tvrdí nové skutečnosti s cílem eliminovat důsledky prokázání skutečností protistranou, nicméně tyto skutečnosti neprokáže; v uvedeném okamžiku se pohyb konkrétního důkazního břemene zastaví.

Současné nebo postupné tvrzení skutkových okolností a označení (označování) důkazů

Výše popsané postupné přesouvání konkrétního důkazního břemene z žalobce na žalovaného a případně zpět (a zpět) se může dít na základě postupného tvrzení skutečností a označování důkazních prostředků účastníky sporu, může však probíhat i na základě skutkových tvrzení a důkazních návrhů učiněných najednou na počátku sporu nebo v jiném okamžiku řízení. Jsou-li skutečnosti tvrzeny a důkazní prostředky k jejich prokázání označeny najednou, děje se přesouvání důkazního břemene nikoli na základě postupně realizovaných procesních aktivit účastníků sporu, ale na základě odkazů účastníků řízení na tyto předchozí skutkové přednesy a důkazní návrhy, jimiž strany sporu reagují v průběhu postupného provádění dokazování na vývoj zjištěného skutkového stavu.

Pro postupné přesouvání konkrétního důkazního břemene mezi stranami sporu není významná časová souslednost skutkových přednesů, ale postupný vývoj prokázaného skutkového stavu.

Klasifikace a popis norem vymezujících důkazní břemeno

V rámci úvah o důkazním břemenu, a to zejména ve vazbě na konkrétní subjektivní důkazní břemeno, je nezbytné pojmenovat normy, od nichž účastníci řízení svůj procesní postoj odvozují. Norma, od které žalobce odvozuje uplatněný nárok, je norma základní. Žalovaný, pokud se v řízení brání proti uplatněnému nároku, může svoji obranu založit na pouhém popření skutkových okolností tvrzených žalobcem, nebo může tvrdit existenci jiných skutkových okolností, v důsledku jejichž existence se uplatněný nárok ukazuje jako nedůvodný, byť skutečnosti, jejichž existenci si „žádá“ základní norma, jsou dány. Tvrzení a prokázání těchto dalších skutkových okolností, na nichž žalovaný staví svůj defenzivní procesní postoj, jsou způsobilé poskytnout žalovanému důvodnou obranu jen v případě, že odpovídající hmotněprávní předpis obsahuje normu, která s existencí skutečností tvrzených žalovaným na jeho obranu spojuje odpovídající právní následek v podobě eliminace právních důsledků vyplývajících z normy, od níž odvozuje žalobce uplatněný nárok.

Na takto navozený stav řízení (tvrzení a prokázání skutkových okolností předvídaných protinormou) má žalobce možnost reagovat uplatněním protinormy stojící proti protinormě uplatněné žalovaným (tedy protinormy protinormy, kterou budu pro lepší přehlednost či srozumitelnost textu dále označovat jako sekundární protinormou) a tvrdit a prokázat skutkové okolnosti předvídané touto sekundární protinormou. Dále v řízení není vyloučeno ani uplatnění terciální protinormy atd.

Pojem základní normy a protinormy nelze chápat absolutně. Neexistuje obecné hodnocení, která právní norma je normou základní a která protinormou. Jakoukoli normu hmotného práva lze považovat za základní normu nebo za protinormu jen ve vztahu ke konkrétnímu nároku. „Protinorma je protinormou vždy jen ve vztahu k určité normě, zatímco v jiné relaci může vystupovat jako norma základní.“⁶

Důkaz a protidůkaz

V rámci vymezení důkazního břemene nelze opomenout pojmy důkaz a protidůkaz.⁷

Důkazem účastník řízení prokazuje svoje skutková tvrzení. Není přitom významné, zda se jedná o prvotní skutková tvrzení žalobce, jimiž vymezuje skutkový základ uplatněného nároku, nebo o skutková tvrzení žalovaného, na nichž tento staví svoji obranu. K prokazování pravdivosti vlastních skutkových tvrzení tedy účastníkům řízení slouží důkaz.⁸

Protidůkaz je důkaz, kterým účastník řízení zpochybňuje pravdivost tvrzení protistrany. Protidůkazem strana sporu nemusí prokázat, že se skutečnosti tvrzené protistranou (nebo vyplývší na základě jiných prokázaných tvrzení z vyvratitelné domněnky) nestaly; jako protidůkaz se označuje obranný důkaz, jehož provedení směřuje k nabourání vnitřní jistoty soudce o pravdivosti tvrzení protistrany. Úspěšným provedením protidůkazu se jen oslabí míra pravděpodobnosti v přesvědčení soudu, že se skutečnosti udály tak, jak tvrdí protistrana, což znamená, že soud ještě stále považuje za možné nebo dokonce pravděpodobné, že předmětná skutková okolnost nastala, nikoli však s pravděpodobností přesahující 90 %, což je hranice potřebné praktické jistoty; soud tedy v důsledku úspěšně provedeného protidůkazu „jen“ ztrácí přesvědčení o pravdivosti tvrzení prokázaných důkazem v podobě praktické jistoty.

Druhým obranným důkazem je důkaz opaku. Důkaz opaku je proveden úspěšně v případě, že soud nabude přesvědčení (opět s pravděpodobností převyšující 90 %), že se sporná okolnost neudála.

Námítka

V rámci výkladu dělení důkazního břemene v řízení o zaplacení směnečného nároku považuji za nezbytné objasnit pojem námitka. Ustanovení [§ 175](#) zákona č. 99/1963 Sb., [občanského soudního řádu](#) (dále jen „o. s. ř.“) přiznává pojmu námitka obsah odlišný od obsahu, jež s tímto pojmem spojuje doktrína. Podle ustanovení [§ 175 o. s. ř.](#) je námitkou každé tvrzení, jímž se žalovaný brání proti vydanému směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu. Tato konstrukce odporuje dlouhodobě akceptovanému chápání pojmu námitka.

Aktivní obrana proti uplatněnému nároku může mít povahu pouhého popírání nároku nebo uplatnění námítky. Popření nároku je založeno na pouhém zpochybnění existence skutkových okolností, z nichž žalobce odvozuje uplatněný nárok. Námitka je založena na uplatnění dalších skutkových okolností, které staví skutkové okolnosti tvrzené a prokázané žalobcem do jiného světla, právně je pak námitka založena na právních následcích vyvolaných protinormou. Existence těchto dalších skutkových okolností přináší na základě právních následků vyplývajících z protinormy modifikaci účinků základní normy v tom smyslu, že uplatněný nárok sice existoval, ale například zanikl.

Námítka je obranou žalovaného, která neatakuje existenci skutečností, na nichž je založen nárok; je založena na tvrzení dalších skutkových okolností, v důsledku kterých na základě právních účinků protinormy (od níž je námítka odvozena) nelze žalobci přiznat uplatněný nárok, přestože jsou naplněny skutkové okolnosti vyžadované základní normou, od níž žalobce uplatněný nárok odvozuje.

Defenzivní postoj žalovaného založený na popření nevyžaduje provedení hlavního důkazu. Žalovaný se může spokojit jen s provedením protidůkazu, jímž zpochybní výsledky dokazování na základě hlavního důkazu vedeného žalobcem. Výsledkem provedení protidůkazu je oslabení výsledku dokazování – výstupem úspěšně provedeného protidůkazu je stav, kdy se přesvědčení soudu o existenci skutečností prokazovaných hlavním důkazem sníží pod hranici, při níž tuto skutečnost lze považovat za prokázanou. Na základě úspěšného provedení protidůkazu v řízení nastává stav non liquet. Obrana v podobě popření nároku může být úspěšně uplatněna i provedením protidůkazu, na jehož základě žalovaný prokáže neexistenci skutečností prokazovaných hlavním důkazem vedeným žalobcem (skutečností, na kterých ve skutkové rovině stojí uplatněný nárok). Taková podoba vedení protidůkazu má povahu kvalifikovaného popření nároku.

Dělení důkazního břemene mezi účastníky řízení (objektivní důkazní břemeno) a [o. s. ř.](#)

Právní normou kodifikovanou s ambicí poskytnout pravidlo vymezující objektivní důkazní břemeno (tedy regulující dělení subjektivního důkazního břemene mezi účastníky řízení) je ustanovení [§ 120](#) odst. 1 o. s. ř., jež ve svém úvodu uvádí, že: „účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení“. Jedná se o ustanovení, které je třeba považovat za zcela nevydařený pokus nastavit pravidla pro dělení důkazního břemene.

V řízení je třeba rozlišovat mezi povinnostmi a břemeny. Ustanovení [§ 120](#) odst. 1 o. s. ř. nelze vykládat doslovně, neboť při jeho doslovném výkladu by byla popřena spjatost břemene tvrzení a důkazního břemene. Důkazní břemeno se odvíjí od obsahu norem hmotného práva, nikoli od faktu, kdo předmětné skutkové tvrzení v řízení prezentoval. Pokud totiž účastník v řízení tvrdí skutkové okolnosti, aniž tak musí činit z důvodu unesení břemene tvrzení, nepřesouvá tímto na sebe dobrovolně důkazní břemeno ohledně prokázání těchto skutkových okolností. Břemeno tvrzení je pojmově spjata s břemenem důkazním. Je nemyslitelné, aby v konkrétním řízení zatěžovalo ohledně určité skutkové okolnosti břemeno tvrzení jednu stranu a břemeno důkazní protistranu. Přesouvá-li se v důsledku vývoje řízení z jednoho účastníka břemeno tvrzení, přesouvá se na stejného účastníka i břemeno důkazní. Ustanovení [§ 120](#) odst. 1 o. s. ř. je nezbytně vykládat tak, že účastníky zatěžuje břemeno označit důkazy k prokázání těch skutečností, které musí tvrdit proto, aby se mohli dovolat příznivých účinků normy, jejichž existenci tato norma předpokládá ve své hypotéze, tedy k prokázání těch skutečností, ohledně kterých je zatěžuje břemeno tvrzení.

Při rozhodování, kterého z účastníků řízení aktuálně zatěžuje konkrétní důkazní břemeno, a zejména pak při zjištění, jak je v řízení nastaveno objektivní důkazní břemeno, je nezbytné pracovat s ustanovením [§ 79 o. s. ř.](#), jež mimo jiné uvádí, že: „návrh na zahájení řízení musí obsahovat ... vylíčení rozhodujících skutečností a označení důkazů, jichž se navrhopatel dovolává“. Ustanovení [§ 79 o. s. ř.](#) však pro rozhodnutí o dělení důkazního břemene mezi účastníky řízení v podstatě nepřináší nic nového; především neřeší situace, kdy žalovaný úspěšně zpochybní tvrzení žalobce (buď jejich popřením, nebo prokázáním jiných skutečností, které výsledek řízení otáčí v neprospěch žalobce).

S vodítkem, jež pro posouzení důkazního břemene poskytují ustanovení [§ 120](#) a [79 o. s. ř.](#), tedy v řízení nelze vystačit.

Teorie dělení důkazního břemene

Odpověď, které skutečnosti musí tvrdit a následně prokázat žalobce a které žalovaný, je nezbytné hledat v teorii civilního procesu.

Snaha vytvořit jednotnou a všeobecně uznávanou teorii dělení důkazního břemene byla naplněna počinem L. Rosenberga, jenž vytvořil teorii dělení důkazního břemene, jež je označována jako teorie analýzy norem („normová teorie“).⁹ Například v Německu a Rakousku je teorie analýzy norem soudy běžně respektována, v České republice se teorie analýzy norem do rozhodovací praxe soudů teprve prosazuje. K Rosenbergově teorii analýzy norem se ve svém odůvodnění výslovně přihlásil senát 22 Nejvyššího soudu v rozhodnutí sp. zn. [22 Cdo 3108/2010](#).¹⁰

Jednou z nejstarších teorií dělení důkazního břemene je teorie negativní. Tato teorie je moderní procesualistikou považována za překonanou. Rozhodovací praxe českých soudů s touto teorií poměrně často pracuje, soudci a senáty, jež rozhodují směnečné spory, však negativní teorii odmítají.¹¹ S ohledem na zaměření článku se v této jeho zkrácené verzi negativní teorií dělení důkazního břemene nebudu zabývat.¹²

Teorie analýzy norem

Podstatou normové teorie dělení důkazního břemene je, že každý účastník řízení dovozuje pro sebe příznivé právní důsledky z jím vybrané a identifikované normy hmotného práva. Tato norma spojuje vznik, změnu nebo zánik práv a povinností dotčených osob se skutkovými okolnostmi vymezenými v dispozici předmětné normy. Právní důsledky předpokládané uvedenou normou nastávají v případě, že jsou naplněny znaky skutkové podstaty, jejichž existenci norma předpokládá. Skutkové okolnosti, jejichž existencí jsou vyvolány právní následky, na nichž ten který účastník řízení zakládá svůj procesní postoj, musí tvrdit a následně prokázat právě ten účastník řízení, pro nějž z těchto okolností vyplývají příznivé právní následky. Podstatou teorie analýzy norem je závěr, že každý účastník sporu nese procesní odpovědnost za prokázání těchto skutkových okolností, které jsou uvedeny v hypotéze normy, od níž svůj nárok, resp. svoji obranu odvozuje.¹³

Přestože byla Rosenbergova teorie analýzy norem terčem časté kritiky, nebyla formulována žádná všeobecně respektovaná nová teorie, která by teorii normové analýzy nahradila. Podle J. Macura se „v soudní praxi celého kontinentálního právního systému uplatnilo základní obecné (abstraktní) pravidlo, podle něhož procesní strana nese důkazní břemeno ohledně skutečností, jež odpovídají skutkovým znakům právní normy, která je procesní straně příznivá, resp. právní normy, na jejímž základě uplatňuje tato procesní strana své právo.“¹⁴

Prokazování důvodnosti nároku a námítky v souladu s teorií analýzy norem

Chce-li být žalobce v řízení úspěšný, musí v řízení tvrdit a prokázat existenci skutkových okolností, jejichž existenci předpokládá norma, od které žalobce odvozuje nárok uplatněný v řízení.

Obrana žalovaného proti uplatněnému nároku může spočívat v pouhém popírání pravdivosti tvrzení žalovaného – v tom případě musí žalovaný zpochybnit prokázání pravdivosti tvrzení žalobce, a to úspěšným provedením protidůkazu nebo důkazu opaku. Procesní obrana žalovaného však může být založena i na aktivně koncipovaném postoji – na uplatnění námítky. V tom případě žalovaný musí prokazovat skutkové okolnosti, jejichž existenci předpokládá jím tvrzená protinorma.

Pokud uvedená protinorma existuje, právní důsledky normy, na níž žalobce zakládá svůj nárok, skutečně eliminuje, a žalovaný prokáže skutkové okolnosti, jejichž existenci protinorma předpokládá, může žalobce reagovat na takto vzniklý stav uplatněním nové (sekundární) protinormy, která eliminuje právní důsledky protinormy uplatněné žalovaným. Skutkové okolnosti, jejichž existenci předpokládá protinorma nově uplatněná žalobcem (sekundární protinorma), musí tvrdit žalobce a žalobce musí pravdivost těchto svých tvrzení taktéž prokázat.

Koncepce podstaty základu procesního postoje účastníka řízení

Rozhodovací praxe našich soudů v řízení o zaplacení směnky nevychází ani z negativní teorie, ani z teorie analýzy norem. Protože není založena na žádné teorii a není ani nikde formulována a definována, lze ji uchopit méně snadno, než kdyby byla popsána a odůvodněna.

Soudy v České republice při rozhodování o dělení důkazního břemene mezi žalobce a žalovaného ve sporech o zaplacení směnečného nároku vychází zejména z podstaty základu procesního postoje účastníka řízení, tedy z faktu, že žalovaný v řízení o zaplacení směnky popírá existenci směnečného nároku, jehož důvodnost žalobce prokazuje originálem směnky, v důsledku čehož je na žalovaném, aby tvrdil a prokázal skutečnosti, které buď popírají existenci směnečného nároku, anebo jeho uplatnitelnost.¹⁵

Soudy v České republice při rozhodování o dělení důkazního břemene mezi žalobce a žalovaného v řízení o zaplacení směnečného nároku téměř vždy konstatují fakt, že žalobce prokazuje uplatněný směnečný nárok směnkou, v důsledku čehož je na žalovaném, pokud zpochybňuje existenci nebo uplatnitelnost směnečného nároku v rámci řádného výkonu směnečného práva, aby tvrdil a prokázal skutečnosti, na kterých tuto obranu zakládá. Základ procesního postoje žalobce představuje uplatněný směnečný nárok, základem obrany žalovaného proti uplatněnému směnečnému nároku jsou námítky.¹⁶ Odtud označení koncepce podstaty základu procesního postavení účastníka řízení, neboť vychází z faktu, že důkazní břemeno je určeno povahou nebo podstatou uplatněného nároku nebo vznesené obrany.

V jevové rovině se tento pohled může jevit jako správný a opodstatněný. V praktické rovině navíc v důsledku uplatnění tohoto nazírání na objektivní důkazní břemeno soudy subjektivní důkazní břemeno mezi účastníky zpravidla rozdělí správně. Koncepce podstaty základu procesního postavení účastníka řízení má dva významné limity, jejichž uplatnění má za následek systémově nesprávné hodnocení důkazního břemene v některých specifických situacích. Nazírání na důkazní břemeno založené na koncepci podstaty základu procesního postavení účastníka řízení nerespektuje:

- diferenciaci procesní obrany na uplatnění protidůkazu a námítky,
- fakt, že konkrétní důkazní břemeno nemusí svůj odklon od abstraktního důkazního břemene ukončit u žalovaného, ale že se může po prokázání důvodnosti uplatněné námítky přenést zpět na žalobce.

Obrana žalovaného může mít povahu prostého popírání skutečností, z nichž žalobce dovozuje vznesený nárok, nebo uplatnění námítky. Pouhé zpochybnění pravdivosti žalobních tvrzení může vést k úspěšné obraně, nemá přitom povahu uplatnění námítky. Uvedený způsob vedení obrany nevyžaduje úspěšné provedení důkazu; žalovanému k úspěšnému uplatnění obrany založené na popření žalobních tvrzení stačí úspěšně provést protidůkaz, přičemž úspěšné provedení protidůkazu spočívá pouze ve zpochybnění pravděpodobnosti existence skutkových okolností, na nichž stojí uplatněný nárok, pod hranici praktické jistoty. Soudy však tyto závěry doktríny nerespektují. K prostému zpochybnění žalobcových tvrzení požadují provedení důkazu, tedy takový výsledek dokazování, jenž spočívá v získání praktické jistoty ohledně neexistence skutečností, z nichž žalobce dovozuje uplatněný nárok.

Pokud žalovaný prokáže pravdivost skutkových okolností, na nichž staví svoji námitku, a pokud žalobce svůj procesní protiútok proti úspěšně prokázané námitce založí na dalších nových skutkových okolnostech, které modifikují nebo eliminují právní účinky protinormy, na níž žalovaný založil námitku, přesouvá se důkazní břemeno zpět na žalobce. Tento další pohyb důkazního břemene soudy při rozhodování o směnečných nárocích nerespektují.

Dělení důkazního břemene při prokazování pravosti podpisu na směnce

Jak jsem uvedl v úvodu článku, je kvalita rozhodování směnečných sporů v případě, že žalovaný zpochybní svůj podpis na směnce, devalvována názorovým rozporem mezi Nejvyšším soudem a některými soudy nižších stupňů ve vztahu k dělení důkazního břemene mezi žalobce a žalované při prokazování pravosti podpisu vyhotovených na směnce.

Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi prosazuje názor, že je na žalobci, aby prokázal pravost podpisu vyhotovených na směnce. Některé soudy nižších stupňů svoje rozhodnutí zakládají na názoru, že je na žalovaných, aby prokázali svoje tvrzení, že se na směnce, od níž žalobce odvozuje nárok uplatněný v řízení, nepodepsali.

Názorový proud stojící v opozici proti názoru Nejvyššího soudu představuje pokračování dlouhodobé jednotné rozhodovací praxe všech soudů. Rozhodování Nejvyššího soudu je v rozhodovací praxi relativně nové; první významné rozhodnutí bylo vydáno v prosinci 2009.¹⁷ K argumentaci soudů nižších stupňů se nemohu vyjádřit v tom smyslu, že je vždy zcela totožná. Není založena na žádné procesní teorii, nemá oporu v žádné právní normě.

Za zcela zásadní považuji rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 3478/2007](#) ze dne 21. 12. 2009, který hodnotím jednak jako věcně správný, který je však navíc velmi kvalifikovaně a přesvědčivě odůvodněn.

Právní věta rozhodnutí zní takto: „Popře-li žalovaný ve sporu o zaplacení vlastní směnky její pravost, leží důkazní břemeno ohledně pravosti směnky (pravosti podpisu žalovaného na směnce) na žalobci, který směnku k důkazu předložil a který ze skutečností v ní uvedených vyvozuje žalobou uplatněný nárok.“

Z odůvodnění rozhodnutí předkládám následující pasáže: „Jakkoli je důkazní břemeno institutem procesního práva, okruh rozhodujících skutečností, které musí účastník v řízení tvrdit a následně též prokázat, je (jak bylo vysvětleno již výše) určován hypotézou hmotněprávní normy, která upravuje sporný právní poměr účastníků. V případě sporu o zaplacení vlastní směnky (jejím vystavcem) je proto z ustanovení § 75 a § 78 odst. 1 ve spojení s § 28 zákona č. [191/1950 Sb.](#) (tedy z hmotněprávních norem, jež upravují sporný právní poměr účastníků takového řízení) nutné dovést, že žalobce je povinen tvrdit, že žalovaný se podpisem listiny, která vykazuje všechny znaky vlastní směnky (tj. vystavením směnky), zavázal, že žalobci zaplatí žalovanou částku, dosud tak však neučinil. Z tohoto břemene tvrzení pak pro žalobce vyplývá – jde-li o prokázání tvrzení o vystavení vlastní směnky – rovněž břemeno důkazní. ...“

Přestože se senát rozhodnuvší výše uvedenou věc výslovně nepřihlásil k teorii analýzy norem, argumentace, na níž je rozhodnutí založeno, je se závěry této teorie plně konformní.

Názor Nejvyššího soudu považuji za správný ze dvou důvodů:

1. Směnka skutečně není veřejnou listinou a je-li v řízení zpochybněna, musí její pravost (včetně pravosti podpisu) prokazovat účastník řízení, který se této listinou dovolává a který listinou prokazuje – v tomto případě tedy musí pravost směnky a podpisu na směnce vyhotovených prokazovat žalobce, který uplatněný nárok odvozuje z předložené směnky.

2. Podle teorie analýzy norem je na žalobci, který existenci uplatněného směnečného nároku dovozuje ze směnky, aby prokázal skutkové okolnosti, jež představují hypotézu právní normy, z níž žalobce uplatněný právní nárok dovozuje – že listina, z níž dovozuje nárok je směnkou, že je věřitelem pohledávky vtělené do uplatněné směnky a že žalovaný směnku podepsal a že směnka má obsah, z něhož vyplývá žalobcům nárok a platební povinnost žalovaného.

Prokazování pravosti podpisu a nový [občanský zákoník](#)

Ustanovení [§ 565](#) odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., [občanského zákoníku](#) (dále jen „[o. z.](#)“) uvádí, že: „Je na každém, kdo se dovolává soukromé listiny, aby dokázal její pravost a správnost. Je-li soukromá listina použita proti osobě, která listinu zjevně podepsala, nebo proti jejímu dědici nebo proti tomu, kdo nabytí jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce, má se za to, že pravost a správnost listiny byla uznána.“ Za rozhodující považuji první větu, která důkazním břemenem výslovně zatěžuje osobu, která se dovolává právních následků jakékoli soukromé listiny.

Měl jsem za to, že okamžikem, kdy [o. z.](#) vstoupil v účinnost, byl názorový rozpor mezi Nejvyšším soudem a některými soudy nižších stupňů vyřešen, neboť díkce ustanovení [§ 565](#) odst. 1 [o. z.](#) je jasná. Považuji však za nebytné konstatovat, že tomu tak není. Soudy nižších instancí obsah [o. z.](#) a rozhodovací praxi Nejvyššího soudu zdaleka ne vždy respektují. Uvedený postřeh dokladuje například usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. září 2014, č. j. 56 Cm 198/2014-39, jež uvádí: „Soud vyzývá v souladu s ust. § 101 odst. 1 písm. a) a b) ve

spojení s ust. [§ 114a o. s. ř.](#) žalovaného, aby ve lhůtě 5 dnů ode dne doručení tohoto usnesení označil a zároveň předložil důkazy ke všem svým námitkovým tvrzením vč. námitky nepravosti podpisu na směnce... V této souvislosti soud připomíná, že břemeno důkazní k prokázání námitky vždy tíží žalovaného, a nikoliv žalobce.“ Pokud je mi známo, tak soudy rozhodující směnečné spory při své argumentaci z ustanovení [§ 565 o. z.](#) zpravidla nevycházejí. Pokud soudy nižších stupňů akceptují názor Nejvyššího soudu a svoje rozhodnutí zakládají na názoru, že důkazní břemeno ohledně pravosti listiny zatěžuje toho účastníka řízení, který z této listiny pro sebe vyvozuje příznivé právní následky, vychází argumentačně z judikatury Nejvyššího soudu, nikoli z ustanovení [§ 565 o. z.](#)

Prokazování pravosti podpisu z pohledu prokazování nároku a jeho zpochybnění

Uplatňuje-li žalobce v řízení nárok ze směnky, musí tvrdit skutečnosti, z nichž dovozuje pro sebe příznivé právní následky. Soud o uplatněném nároku meritorně rozhodne na základě zjištění, zda je uplatněný nárok podložen věcnou legitimací – přitom se musí zabývat aktivní i pasivní složkou věcné legitimize. Chce-li tedy být žalobce v řízení úspěšný, musí tvrdit jak skutečnosti, z nichž vyplývá jeho aktivní legitimize (žalobci svědčí směnečná pohledávka), tak skutečnosti, z nichž vyplývá pasivní legitimize žalovaného (žalovaný je ze směnky zavázán). Je zcela vyloučeno, aby břemeno tvrzení a důkazní břemeno bylo v jakémkoli řízení koncipováno tak, že žalovaný musí tvrdit a prokazovat skutečnosti, které zpochybňují existenci nároku uplatněného v řízení, aniž by nejprve žalobce musel tvrdit a prokázat skutečnosti, z nichž odvozuje svůj nárok. Nejprve tedy musí žalobce tvrdit a prokázat, že je majitelem listiny, která má kvalitu směnky a že žalovaný směnku podepsal; a až následně poté, co je takto prozatímne zjištěn skutkový stav, je na žalovaném, aby buď protidůkazem zpochybnil dosavadní výsledek dokazování a eliminoval důsledky žalobcem úspěšně provedeného důkazu (například v podobě tvrzení, že směnku nepodepsal), nebo aby uplatnil námitku v podobě zabraňujících nebo modifikujících skutkových tvrzení a pravdivost těchto tvrzení prokázal.

Prokazování pravosti podpisu a teorie analýzy norem

Považuji za vhodné vyjádřit se k problému dělení důkazního břemene v řízení, je-li spornou skutečností pravost podpisu vyhotoveného na směnce, s využitím teorie analýzy norem.

Uplatňuje-li žalobce v řízení nárok na zaplacení směnky, dovolává se vždy několika ustanovení zákona č. [191/1950 Sb.](#), směnečného a šekového (dále rovněž „[ZSŠ](#)“), když jejich výběr závisí na faktu, v jakém postavení směnku podepsal dlužník, jehož v řízení žaluje. Vždy musí žalobce tvrdit, že má ve svém držení platnou směnku, a to buď směnku vlastní, nebo směnku cizí. Uplatňuje-li žalobce nárok ze směnky cizí, dovolává se ustanovení čl. I. § 1 [ZSŠ](#), uplatňuje-li žalobce nárok ze směnky vlastní, odvozuje tento nárok z ustanovení čl. I. § 75 [ZSŠ](#). Obě tato ustanovení vymezují obsahové náležitosti směnky, které jsou až na jednu výjimku (údaj o splatnosti směnky) podstatnými náležitostmi směnky. Obě tato ustanovení mezi podstatné náležitosti směnky řadí „podpis výstavce“ (čl. I. § 1 [ZSŠ](#) si podpis výstavce žádá v bodu 8., čl. I. § 75 [ZSŠ](#) si podpis výstavce žádá v bodu 7). Žalobce tedy musí v řízení tvrdit, že má ve svém držení směnku, která obsahuje podpis výstavce.

Žalobce uplatňující v řízení nárok ze směnky musí vyřešit otázku pasivní legitimize žalovaného (žalovaných). V závislosti na faktu, v jakém postavení žalovaný vstoupil do směnečného závazku, žalobce svůj nárok odvozuje od různých ustanovení [ZSŠ](#). S ohledem na potřebu vejít se s úvahou do stanoveného rozsahu se budu zabývat prokazováním pravosti podpisu výstavce vlastní směnky.¹⁸

Spatřuje-li žalobce pasivní legitimize žalovaného v existenci směnečného závazku žalovaného v postavení výstavce vlastní směnky, dovozuje svůj nárok vůči žalovanému z ustanovení čl. I. § 78 [ZSŠ](#), jenž v prvním odstavci uvádí: „Výstavce vlastní směnky je zavázán stejně jako příjemce cizí směnky.“ Odvozeně pak i z ustanovení čl. I. § 28 [ZSŠ](#) a dále z čl. I. § 75 [ZSŠ](#), jenž uvádí: „Vlastní směnka obsahuje: ... 7. podpis výstavce.“ Dále pak z ustanovení čl. I. § 28 [ZSŠ](#), jenž v prvním odstavci uvádí: „Přijetím se směnečník zavazuje zaplatit směnku při splatnosti.“

Jak jsem již uvedl výše, musí žalobce při uplatnění nároku tvrdit (a následně i prokázat) skutkové okolnosti popsané v těch ustanoveních [ZSŠ](#), od nichž odvozuje svůj nárok vůči žalovanému. Stěžejními kritérii při posouzení důvodnosti uplatnění nároku jsou aktivní legitimize žalobce (fakt, že žalobci svědčí tvrzené subjektivní právo) a pasivní legitimize žalovaného (fakt, že žalovaného zatěžuje povinnost odpovídající subjektivnímu právu žalobce). Příslušná skutková tvrzení musí být součástí náležitostí žaloby, již ustanovení [§ 79 o. s. ř.](#) zmiňuje jako vylíčení rozhodujících skutečností.

Žalobce tedy již v žalobě musí tvrdit skutkové okolnosti, z nichž dovozuje jednak svoji aktivní legitimize, rovněž však i pasivní legitimize žalovaného. Ve vztahu k důkaznímu břemeni ohledně pravosti podpisu na směnce je významné zejména tvrzení a prokázání skutečností, z nichž vyplývá pasivní legitimize žalovaného. Uplatňuje-li tedy žalobce směnečný nárok vůči žalovanému z toho důvodu, že jej považuje za výstavce vlastní směnky, musí

na základě ustanovení, která jsem zmínil výše, v žalobě tvrdit, že žalovaný je výstavcem směnky a že směnka obsahuje podpis výstavce, tedy že žalovaný směnku podepsal jako výstavce. Břemeno tvrzení ohledně skutečnosti, že výstavce vlastní směnky tuto podepsal, zatěžuje žalobce v důsledku hypotéz následujících ustanovení [ZSŠ](#):

- čl. I. § 78 [ZSS](#), jenž v prvním odstavci uvádí: „Výstavce vlastní směnky je zavázán stejně jako příjemce cizí směnky.“
- odvozeně ustanovení čl. I. § 28 [ZSŠ](#), jelikož žádné ustanovení [ZSŠ](#) výslovně neuvádí, že výstavce vlastní směnky vstupuje do směnečného závazku vystavením směnky; z tohoto důvodu je třeba s ohledem na zmíněné ustanovení čl. I. § 78 [ZSŠ](#) na postavení výstavce vlastní směnky přiměřeně aplikovat i ustanovení čl. I. § 28, odst. první [ZSŠ](#), jež uvádí: „Přijetím se směnečník zavazuje zaplatit směnku při splatnosti.“
- čl. I. § 75 [ZSŠ](#), jenž jako jednu z podstatných náležitostí vlastní směnky uvádí: „Vlastní směnka obsahuje ... podpis výstavce“.

Vycházejí z teorie analýzy norem, je na žalobci, aby v řízení tvrdil skutečnosti, z nichž odvozuje svůj nárok, a tyto skutečnosti také prokázal. Podle teorie analýzy norem je tedy na žalobci, aby tvrdil a prokázal, že žalovaný podepsal směnku.

Prokazování pravosti podpisu a koncepce podstaty základu procesního postoje účastníka

Je to soudy nejčastěji uplatňovaná koncepce, jejíž podstatou je závěr, že žalobce prokazuje skutečnosti, z nichž odvozuje uplatněný směnečný nárok (prokazuje jej zpravidla jen smenkou) a že žalovaného (zpochybňuje-li existenci nebo uplatnitelnost směnečného nároku) zatěžuje břemeno tvrzení a prokázání skutečností, na kterých tuto obranu zakládá. Je-li tato koncepce uplatněna důsledně, vyplývá i z jejího využití závěr, že skutková okolnost, že žalovaný podepsal směnku, tíží jak v rovině břemene tvrzení, tak v rovině břemene vedení důkazu žalobce. Samotná koncepce podstaty základu procesního postoje účastníka je založena na závěru, že existenci nároku musí prokazovat žalobce.

Existence nároku je pojmově závislá na věcné legitimaci, která sestává z aktivní a pasivní složky. V jakémkoli řízení, tedy i v řízení o zaplacení směnečného nároku, je na žalobci, aby tvrdil skutečnosti, z nichž vyplývá existence žalobcovy pohledávky, jakož i skutečnosti, z nichž vyplývá existence závazku žalovaného. V řízení o zaplacení směnečného nároku je tedy na žalobci, aby tvrdil skutkové okolnosti, z nichž vyplývá, že žalovaný je zavázán z uplatněné směnky – a mezi tyto skutečnosti se na prvním místě řadí fakt, že žalovaný podepsal směnku.

Uvedené břemeno tvrzení je nezbytně následováno břemenem důkazním. V řízení o zaplacení směnečného nároku je tedy na žalobci, aby prokázal, že žalovaný podepsal směnku, z níž je vyvozován nárok uplatněný v řízení. Teprve ve druhém sledu po prokázání těchto okolností lze na žalovaného přenést břemeno úspěšného nesení obrany – buď v podobě zpochybnění uplatněného nároku protidůkazem, nebo v podobě uplatnění námitky a prokazování skutkových okolností, na nichž je námitka založena. Nebudou-li soudy při svém rozhodování respektovat fakt, že je na žalobci, aby prokazoval skutečnosti, jejichž existenci předpokládá norma, od níž žalobce odvozuje svůj nárok, a teprve poté, co žalobce tyto skutečnosti prokáže, bude na žalovaném, aby stávající výsledek dokazování zpochybnil protidůkazem nebo aby prokázal důvodnost námitky,¹⁹ bude rozhodovací praxe vycházející z neresepektování odpovídajících závěrů procesualistiky systematicky přinášet věcně nesprávná rozhodnutí.

Závěr

Je-li důkazní břemeno systémové posuzováno podle nesprávných pravidel, vydávají soudy nevyhnutelně rozhodnutí, která jsou věcně nesprávná. Nelze rozumně předpokládat, že všechna rozhodnutí soudů jsou a budou věcně správná. Je však třeba vyvíjet soustavně iniciativu směřující k odstranění překážek bránících věcně správnému rozhodování. Jednou z těchto překážek je nedostatečné povědomí soudců o teorii analýzy norem. Nebudou-li soudy při svém rozhodování respektovat fakt, že je na žalobci, aby prokazoval skutečnosti, jejichž existenci předpokládá norma, od níž žalobce odvozuje svůj nárok, a teprve poté, co žalobce tyto skutečnosti prokáže, bude na žalovaném, aby stávající výsledek dokazování zpochybnil protidůkazem, nebo aby prokázal důvodnost námitky,²⁰ bude rozhodovací praxe vycházející z neresepektování odpovídajících závěrů procesualistiky systematicky přinášet věcně nesprávná rozhodnutí.

Právní jistotu fatálně ohrožuje dlouhodobě se projevující nedostatek respektu soudů nižších stupňů k rozhodovací praxi Nejvyššího soudu. Mám za to, že i když soudy nižších stupňů nezastávají právní názor shodný s právním názorem Nejvyššího soudu, měly by poté, co Nejvyšší soud svůj názor vyjadřuje opakovaně v mnoha rozhodnutích, svoje rozhodování právnímu názoru soudu nejvyšší instance podřídit. Odbojný postoj soudů nižších stupňů je o to méně přijatelný, že je zaujímán bez odpovídajících znalostí závěrů teorie.

Autor je advokát v Brně a odborný asistent na katedře občanského práva PF MU Brno. Plnou verzi článku najdete na www.bulletin-advokacie.cz.

- 1 Macur, Josef: Dokazování a procesní odpovědnost v občanském soudním řízení, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Brno 1984, str. 63, ISBN 55-024-84.: „...důkazní břemeno, které v kontradiktorním sporu umožňuje předem stanovit, kdo a jaké skutečnosti má dokazovat, vnáší pevný řád a tím i právní jistotu do průběhu celého důkazního řízení, určuje jeho strukturu a umožňuje předvídatelnost následků určitého procesního postupu. Tato funkce důkazního břemena vystupuje do popředí zvláště v moderním civilním procesu, který klade důraz na svobodu, volnost rozhodování, iniciativu a procesní aktivitu stran.“
- 2 Macur, Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení, 1. vyd., Masarykova univerzita, Brno 1995, str. 11, ISBN 80-210-1161-0.
- 3 Obdobně charakterizuje objektivní důkazní břemeno Jauerning. (Převzato z Macur, Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení, 1. vyd., Masarykova univerzita, Brno 1995, str. 9, ISBN 80-210-1161-0.). Bruns uvedené vymezení naopak vztahuje k důkaznímu břemenu jako celku. (Převzato z Macur, Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení, 1. vyd., Masarykova univerzita, Brno 1995, str. 10, ISBN 80-210-1161-0.).
- 4 Macur, Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení, 1. vyd., Masarykova univerzita, Brno 1995, str. 12, ISBN 80-210-1161-0.
- 5 Pojem protinorma bude vysvětlen dále v textu.
- 6 Macur, Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení, 1. vyd., Masarykova univerzita, Brno 1995, str. 38-39, ISBN 80-210-1161-0.
- 7 Macur, Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení, 1. vyd., Masarykova univerzita, Brno 1995, str. 70, ISBN 80-210-1161-0. „Důkaz slouží prokázání skutečností, ohledně kterých procesní strana nese důkazní břemeno, kdežto protidůkaz slouží vyvrácení důkazu a přísluší straně, která není důkazním břemenem zatížena.“
- 8 Macur, Josef: Důkazní břemeno v civilním soudním řízení, 1. vyd., Masarykova univerzita, Brno 1995, str. 70, ISBN 80-210-1161-0: „Důkaz je úspěšně proveden, jestliže vede k poznatkům o tak vysokém stupni pravděpodobnosti určitého tvrzení, že je lze považovat za prakticky jisté.“
- 9 Macur, Josef: Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu, 1. vydání, Masarykova univerzita, Brno 1996, str. 55, ISBN 80-210-1403-2.
- 10 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. [22 Cdo 3108/2010](#), v jehož odůvodnění je, mimo jiné, uvedeno: „Dovolací soud při řešení otázky důkazního břemene ve vztahu k vymezené otázce zásadního právního významu vychází z tzv. Rosenbergovy teorie dělení důkazního břemene, označované jako teorie analýzy norem, která je i současnou civilistickou doktrínou považována za primární a odpovídající procesním pravidlům obsaženým v účinném [občanském soudním řádu](#). Tato teorie vychází ze struktury právních předpisů a na důkazní břemeno usuzuje podle právních účinků tvrzených jednou nebo druhou procesní stranou. Podle teorie analýzy norem je nutno vycházet ze základního pravidla, podle něhož každá strana má tvrdit a dokazovat skutečnosti, které odpovídají skutkovým znakům právní normy, na níž zakládá svůj nárok nebo námitky v daném řízení.“V souladu s Rosenbergovou teorií je odůvodněn rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 3478/2007](#), byť na Rosenbergovu teorii výslovně neodkazuje; uvedeným rozhodnutím se budu zabývat dále v textu.
- 11 Na tomto místě bych si dovolil citovat jako reprezentativní vzorek právní větu rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2008, sp. zn. [29 Cdo 1650/2007](#): „Není správný právní názor, podle kterého žalovaný nemůže prokázat negativní tvrzení (tvrzení o neexistenci kauzy směnky), protože nastupuje povinnost žalobce takové negativní tvrzení vyvrátit, a to tím, že existenci kauzy směnky doloží.“
- 12 Základní charakteristiku negativní teorie lze nalézt v úplné verzi článku na [www.bulletin-advokacie.cz](#).
- 13 Podrobnější popis teorie analýzy norem viz plná verze článku na [www.bulletin-advokacie.cz](#).
- 14 Macur, Josef: Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu, Masarykova univerzita, Brno 1996, str. 144, ISBN 80-210-1403-2.
- 15 V plné verzi článku na [www.bulletin-advokacie.cz](#) popisují i koncepci procesního postavení účastníka řízení.
- 16 Podle soudů jen námitky, ve skutečnosti však obrana může být založena na popření nároku nebo na uplatnění námitek.
- 17 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. [29 Cdo 3478/2007](#).
- 18 V plné verzi článku na [www.bulletin-advokacie.cz](#) se věnují i prokazování pravosti podpisu všech směnečných dlužníků.
- 19 Pojem námitka jsem použil ve smyslu uplatnění obrany žalovaného v podobě tvrzení skutečností, jež zabraňují vzniku nároku, nebo jež mají za následek zánik nebo neuplatnitelnost nároku, nikoli jako procesní úkon

vymezený ustanovením [§ 175 o. s. ř.](#)

20 Pojem námitka jsem použil ve smyslu aktivní obrany založené na tvrzení nových modifikujících nebo negujících skutečností, nikoli jako procesní úkon vymezený ustanovením [§ 175 o. s. ř.](#)